

Ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van Woning De Bruycker in Gent (Wondelgem)

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op de adviesvraag bij het college van burgemeester en schepenen van Gent, ingediend op 21 december 2018;

Overwegende dat het advies niet tijdig is meegedeeld en dus geacht wordt gunstig te zijn;

Gelet op het advies van de departementen of agentschappen van de Vlaamse overheid, bevoegd voor ruimtelijke ordening, woonbeleid en onroerend erfgoed, leefmilieu, natuur en energie, mobiliteit en openbare werken, landbouw en visserij, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op de adviesvraag bij de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, ingediend op 21 december 2018;

Overwegende dat het advies niet tijdig is meegedeeld en dus geacht wordt gunstig te zijn;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van Woning De Bruycker aantoonst;

Overwegende dat Woning De Bruycker als monument architecturale waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Woning De Bruycker is een representatief voorbeeld van een rijwoning ontworpen door het architectenbureau Raman & Schaffrath. Ze is het vroegste werk van dit bureau, dat tussen 1969 – 1983 een rijk en boeiend oeuvre uitbouwde, hoofdzakelijk bestaande uit nieuwbouwontwerpen voor private woningen, voornamelijk gelegen in Gent en de omliggende gemeenten. Naast de woningen De Zordo en Cleyman is woning De Bruycker (1969) één van de meest gepubliceerde rijwoningen van het architectenduo. Deze drie ontwerpen kregen ook internationale erkenning en werden bekroond bij de Internationale Prijs voor Architectuur Eternit. Die internationale architectuurwedstrijd bekroonde tweejaarlijks gebouwen met bijzondere architectonische kwaliteiten, die zich zowel op esthetisch, functioneel als technisch gebied onderscheidden. Woning De Bruycker kreeg een vermelding bij de editie van 1972. De jury, waarin ook Renaat Braem zetelde, prees de woning onder meer omwille van haar intelligente organisatie en de expressiviteit van de architectuur, die zorgden voor een optimaal comfort binnen een beperkt budget en die getuigden van het talent van de ontwerpers;

Woning De Bruycker neemt op het vlak van ruimtelijkheid een bijzondere positie in het oeuvre van Raman & Schaffrath in. Binnen de strikte beperkingen van de verkaveling voor rijwoningen "*met een sociaal karakter*" van de Mimosa- en Dahliastraat en gebonden door

het beperkte budget van de bouwheer, slaagden de architecten er toch in om een ruimtelijk interessante en functionele gezinswoning te creëren. Het plan van de woning is eenvoudig, open voor de leefruimtes op de benedenverdieping, functioneel en ruimtebesparend voor de circulatieruimtes en de vertrekken op de bovenverdieping. Door de opgelegde beperking in bouwhoogte konden de architecten hier geen splitlevels toepassen, wat ze in andere realisaties wel deden. Toch wordt ook hier op een creatieve manier gezorgd voor ruimtelijkheid en lichtinval. De spiltrap tussen de gelijkvloerse en eerste verdieping bevindt zich helemaal aan de voorzijde van de woning en wordt direct verlicht door een ronde koepel in het dak. Op die manier wordt natuurlijk licht binnengehaald in de anders donkere inkomhal op de gelijkvloerse verdieping en in de smalle nachthal op de verdieping;

Raman & Schaffrath ontwierpen woning De Bruycker als een totaalconcept waarbij ook interieurelementen zorgvuldig werden uitgedacht. De spiltrap met geometrische trapleuningen en expressieve accentuering van de trappaal en de lichtkoepel, de massieve open haard die een prominente plaats inneemt in de living, de originele keuken met vaste, betonnen keukentafel en de vaste kast op de verdieping zijn typerende en kwalitatieve authentieke elementen naar ontwerp van de architecten die tot op heden bewaard bleven. De woning heeft bijgevolg een hoge ensemblewaarde en authenticiteit;

Woning De Bruycker valt op door haar gesloten exterieur, opgebouwd uit eenvoudige geometrische vormen als cilinders en rechthoekige vlakken. De eenvoudige opbouw en de massiviteit van het ontwerp maken haar ook vandaag nog een opvallende, enigmatische verschijning in het straatbeeld. De geslotenheid van de gevels wordt aan straatzijde slechts spaarzaam door lichtopeningen doorbroken. De woning wordt hierdoor naar binnen gericht en krijgt een sterk privaat karakter. In het exterieur wordt baksteen gecombineerd met enkele details in zichtbeton, dat ook in het interieur aanwezig is. Door haar vormgeving en materiaalgebruik sluit woning De Bruycker aan bij het brutalisme, een vooruitstrevende architectuurstroming, die haar hoogtepunt kende tussen de jaren 1950 en het midden van de jaren 1970. De woning kwam tot stand in een periode waarin de brutalistische stroming in het Gentse een hoogtepunt kende;

Brutalisme staat voor eerlijkheid qua programma en constructie, gekoppeld aan een abstracte, monumentale vormgeving. Voorbeelden van brutalisme zijn massief (ook al zijn ze niet noodzakelijk groot), 'burchtachtig' van uiterlijk, met een voorliefde voor het gebruik van zichtbaar beton of een combinatie van beton en baksteen. Deze eigenschappen zijn terug te vinden bij woning De Bruycker. De woning vertoont daarnaast eveneens invloeden van het werk van Alvar Aalto, Louis I Kahn en het structuralisme en sluit aan bij de Belgische modernistische architectuurtraditie van het interbellum. Woning De Bruycker getuigt aldus van heterogene, modernistische referenties die haar tot een representatief voorbeeld maken van vooruitstrevende architectuur;

In de periode na de Tweede Wereldoorlog explodeerde de woningbouw in ons land. Vaak golden binnen verkavelingen strikte bouwvoorschriften op stilistisch vlak. De wetgeving stimuleerde de private woningbouw, waar de modernistische architectuur moeilijk voet aan de grond kreeg. Exponenten van vooruitstrevende architectuur, zoals woning De Bruycker, zijn in het architectuurlandschap dat zo ontstond eerder uitzondering dan regel,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen voorlopig beschermd als monument:

Woning De Bruycker met garage en tuin, Mimosastraat 117 in Gent (Wondelgem), bekend ten kadaster: Gent, 10de afdeling, sectie K, perceel 375X.

De voorlopig beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de voorlopig beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. Het monument heeft architecturale waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

Woning De Bruycker maakt deel uit van een verkaveling met eenvoudige, kleinschalige rijwoningen "met sociaal karakter". Ze is opgetrokken op een iets breder lot dan de meeste andere woningen in de straat.

De rijwoning telt twee bouwlagen met links een dieperliggende garage van één bouwlaag. De oprijlaan naar de garage bestaat uit bakstenen die in strekverband werden geplaatst. De lijstgevels met parement in rode baksteen, onder een plat dak met dunne zinken aflijning, zijn opvallend gesloten, grotendeels blind uitgevoerd en vrij eenvoudig van opbouw. De gevels worden doorbroken door rechthoekige venster- en deuropeningen, ingevuld met het originele zwart geschilderde, stalen schrijnwerk. Door de teruggetrokken garage zijn zowel de voor- als zijgevel zichtbaar vanop de openbare weg.

De voorgevel (gericht naar het noordoosten) kenmerkt zich door de combinatie van twee eenvoudige, geometrische figuren: een rechthoek links en een halve cilinder rechts. Beide zijn subtiel van elkaar gescheiden door een dieperliggende betonstrook, op de verdieping doorbroken door een smal rechthoekig venster.

Het gesloten, rechthoekige gevelvlak wordt in de rechter benedenhoek doorbroken door een dieperliggende voordeur, voorzien van draadglas. Links van de voordeur verlicht een langwerpig, smal bandvenster, ingevuld met draadglas, de keuken. Rechts erboven bevindt zich een kleine, zwartgeschilderde cirkelvormige opening op een vierkant, metalen grondvlak, voor de afvoer van de afzuigkap. Een rechthoekig venster op de eerste verdieping maakt een directe verbinding met het bandvenster dat de zijgevel over de volledige lengte doorbreekt. De halve cilinder rechts is volledig blind uitgevoerd en veruitwendigt de achterliggende trapkoker met spiltrap.

De naar het zuidoosten gerichte zijgevel wordt op de eerste verdieping alleen doorbroken door het hoger genoemde bandvenster, dat ook hier wordt verbonden met een rechthoekig venster in de achtergevel. Verder vertrekt een vierkante regenafvoer van een ondiepe inkeping bovenaan de linkerkant van het gevelvlak.

Tegen deze gevel is de garage als een eenvoudig, balkvormig volume met zwarte, metalen poort aangebouwd. De garagepoort is excentrisch geplaatst en loopt door tot in de hoek waar ze visueel aansluit op een rechthoekig venster in de zijgevel, dat doorloopt tot op de grond.

De achtergevel wordt op de verdieping slechts door twee kleine vensters doorbroken, die op dezelfde hoogte zijn geplaatst. Behalve het eerder genoemde rechthoekige venster in het verlengde van het bandvenster van de zijgevel is er nog een rechthoekig venster op de linker gevelrand.

Op de benedenverdieping is deze gevel iets complexer van opbouw en meer opengewerkt. Aan de linkerkant markeert een insprong een klein, rechthoekig terras uitgevoerd in rode baksteen op hun strekse zijde geplaatst, waartoe een deurvenster vanuit de living toegang geeft. Het gevelvlak wordt ter hoogte van de living verder nog doorbroken door een rechthoekig venster en ter hoogte van de garage door een deur.

Tussen living en garage zijn twee markante, halfcilindervormige sokkels te zien, die oorspronkelijk allebei voorzien waren van een zwart geschilderde buis in vezelcement als schoorsteen. De buis van de rechtersokkel werd verwijderd.

Naast het hoger vermelde terras is er een gelijkaardig terras voorzien ter hoogte van de garage. De achtergevel volgend werd ook een baksteenstrook van één strek breed aangebracht.

De voordeur geeft toegang tot een kleine inkomhal met rechthoekig grondplan. Rechts van de voordeur vertrekt een zwart gelakte, metalen spiltrap, ontworpen door de architecten, naar de verdieping. In de wand links van de voordeur is een verwarmingselement ingewerkt in een nis, afgedekt met een zwart geschilderde houten plaat. In de linkerachterhoek van de inkomhal is een nis voorzien. Het toilet bevindt zich daar tegenover.

Zowel inkomhal als toilet zijn voorzien van een tegelvloer in rechthoekige tegels met roodbruine schakeringen, spijlttegels van het merk Buchtal. Dezelfde tegels zijn aangebracht op de noordwestwand van het toilet.

Achter de voordeur is in de vloer een rechthoekige, verdiepte zone voorzien, waarin een kokosmat is ingewerkt.

Plafonds van de ruimtes bestaan uit zichtbeton. Spots zijn ingewerkt in eenvoudige, cilindervormige openingen. De wanden bestaan uit wit geschilderde baksteen.

De eenvoudige, wit geschilderde vlakke, houten binnendeuren van het toilet en de living zijn in zwart geschilderde houten deurkaders geplaatst. Een markant detail is dat per deurkader één verticale deurstijl zichtbaar is gelaten (links of rechts). Schakelaars en stopcontacten zijn in deze deurstijl ingewerkt. Boven iedere deur is een rechthoekig bovenlicht voorzien. De oorspronkelijke deurknoppen bleven bewaard.

Een deur in de zuidwestwand van de inkomhal geeft toegang tot de living met aansluitende, open keuken. De living heeft een bijna vierkant grondplan, waaruit alleen aan de tuinzijde achteraan rechts een kleine, rechthoekige uitsnede is gemaakt, met een deur die uitgaat op het terras. De keuken met rechthoekig grondplan bevindt zich vooraan aan de straatzijde en sluit aan op de living.

Vloeren en plafonds zijn in deze vertrekken op eenzelfde manier als in de inkomhal en het toilet afgewerkt. De wanden van de keuken en de noordoostwand van de living zijn uitgevoerd in wit geschilderde baksteen. De overige wanden van de living werden van een witgeschilderde structuurbepleistering voorzien ("gekrabd cementbetonwerk" volgens de plannen). Bij de zuidwestwand van de living is deze bepleistering niet tot op de volledige hoogte doorgetrokken, maar is aansluitend bij het plafond een strook in zichtbeton voorzien. Vloerconvectoren onder rechthoekige, metalen vloerroosters zorgen zowel in de keuken als in de living voor de verwarming.

Een sober uitgewerkt, maar toch opvallend element in de living is de open haard die in de zuidoostwand is ingewerkt. De wand zelf springt in aan de kant van de tuin. In de nis die zo ontstaat, is een massieve, horizontale, bepleisterde en witgeschilderde cilinder te zien, die het afvoerkanaal voor de rook van de haard bevat.

In het brede linkerdeel van de zuidoostwand is rechts onderaan een vrij lage, rechthoekige opening voorzien, asymmetrisch onderverdeeld in twee eenvoudige, op elkaar aansluitende nissen, gescheiden door een tussenmuur van ongeveer 10 centimeter breed. De smalle, rechthoekige haardmond in de rechtse nis wordt geflankeerd door een dubbel zo brede nis. Het tablet van de nissen is naar voor uitgebouwd tot een lage betonnen bank op massieve, rechthoekige poten. Onder de bank is ter hoogte van de haardmond een metalen asla voorzien.

Op de overgang tussen living en keuken is in de muur een zwevend betonnen vlak ingebracht, dat als keukentafel dienst doet.

De L-vormige keuken is nog voorzien van de volledige inrichting ontworpen door de architecten. Ze is opgebouwd uit boven- en onderkasten voorzien van smalle deuren uitgevoerd in geschilderd hout, gevat in een zwart geschilderd, geprofileerd houten frame. Er is ook een ladenkast aanwezig, met zwart geschilderde houten laden, onder het kookvuur. Ook het werkblad bestaat uit vermoedelijk massief, zwart geschilderd hout. De kasten aan

de beide uiteinden van de keuken springen iets vooruit ten opzichte van de rest, lopen wel tot aan het plafond door, zijn gesloten tussen de boven- en onderkasten en komen daardoor massiever over dan de andere kastblokken. De tussenstijlen tussen de andere boven- en onderkasten zijn geaccentueerd en steken verder uit dan de deurtjes. De bovenkasten lopen niet door tot aan het plafond, maar zijn door een soort van hoekige, houten beugels aan wand en plafond opgehangen.

De smalle, zwartgeschilderde metalen, open spiltrap rechts van de voordeur, is in een cilindervormige koker geplaatst. De wanden van de koker zijn eveneens voorzien van "gekrabd cementwerk" (zie hoger). Een eenvoudig, bolvormig verlichtingselement bekroont de trappaal, die centraal onder een halfronde koepel is geplaatst. Rond de koepel is de plafondbepleistering in de vorm van drie concentrische cirkels uitgewerkt. Dit eenvoudige detail zorgt voor een bijzonder accent. De trapleuning tussen de trappaal en de linkerwand van de overloop heeft een zwart geschilderde metalen leuning in de vorm van twee boven elkaar geplaatste rechthoeken met afgeronde hoeken, die verbonden zijn door korte tussenstijlen.

De overloop bevindt zich langs de rechterflank van de woning. Het grondplan ervan heeft de vorm van een omgekeerde, gespiegelde L. Hij wordt verlicht door plafondspots, ingewerkt in eenvoudige, cilindervormige openingen en drie kleine, vierkante bovenlichten. Een markant element is de op maat gemaakte, kamerhoge vaste kast langs de volledige lengte van de rechterwand, ook ontworpen door de architecten. Ze heeft zes schuifdeuren, die langs de zijkanten voorzien zijn van langgerekte, rechthoekige inkepingen met afgeronde hoeken als deurgrepen. De kastdeuren zijn beige geschilderd, met uitzondering van de deurgrepen en de zijkanten van de deuren, die in het donkerbruin zijn uitgevoerd.

De linkerwand van de overloop is uitgevoerd in witgeschilderde baksteen.

De overloop geeft toegang tot de slaapkamer van de ouders en de kinderkamers met centrale studeerkamer, allemaal gelegen aan de linkerkant van de woning en verlicht door één langgerekt, smal bandvenster in de zijgevel, met uitlopers in de voor- en achtergevel. De vernieuwde badkamer bevindt zich aan tuinzijde in het verlengde van de overloop. In deze ruimte is er ook een vierkante bovenlicht, naar hetzelfde model als deze op de overloop, maar groter van formaat. Alle deuren op deze verdieping zijn van hetzelfde model als deze van de benedenverdieping.

De slaapkamer van de ouders is een eenvoudige ruimte met een bijna vierkant grondplan. Via een overhoeks bandvenster kijkt ze uit over de straat. De wanden zijn deels uitgevoerd in witgeschilderd zichtbeton en deels in witgeschilderde baksteen. Voor de radiatoren van de verwarming zijn vlakke, zwart geschilderde houten omkastingen geplaatst.

De aankleding van de overige kamers is eveneens eenvoudig. De wanden zijn deels uitgevoerd in witgeschilderd zichtbeton en deels in geschilderde baksteen. Ook hier zijn voor de radiatoren van de verwarming vlakke, zwart geschilderde houten omkastingen geplaatst.

Art. 3. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° de algemene doelstelling van de bescherming is het behoud van de erfgoedkenmerken en -elementen die de basis vormen voor de erfgoedwaarden. De voorliggende beheersdoelstellingen zijn ontstaan op basis van onderzoek in situ, literatuur- en archiefonderzoek. Dit sluit niet uit dat bij toekomstige werken en/of verder onderzoek gegevens bekend worden die ertoe leiden dat de omschreven beheersdoelstellingen verfijnd, genuanceerd of geïnterpreteerd kunnen worden;
- 2° elke beheersdaad moet de beschermde erfgoedwaarden, erfgoedkenmerken en -elementen respecteren en ondersteunen en vereist een geïntegreerde en duurzame aanpak waarbij de impact op het geheel wordt afgewogen en waarbij de draagkracht niet wordt overschreden. Bewaren gaat voor op vernieuwen. Dit veronderstelt

vakkundig onderhoud en conserverende ingrepen in combinatie met kwaliteitszorg voor nieuwe ingrepen;

- 3° de bescherming beoogt het behoud van woning De Bruycker, zowel qua exterieur (met bewaard schrijnwerk) als qua interieur, met inbegrip van de tuin, de garage en de vaste interieurelementen, zoals de keukenkasten, de open haard met zitbank en aslade, het zwevende, betonnen vlak dat als keukentafel dienst doet, de spiltrap met bekronend verlichtingsornament en geometrische trapleuning en de vaste kast op de overloop op de verdieping. Het behoud van de oorspronkelijke materialen als de vloer in splijttegels van het merk Buchtal en de op sommige plaatsen aanwezige afwerking in 'gekrabt cement' staat voorop. Indien de gelegenheid zich voordoet, verdient het aanbeveling om de oorspronkelijke afwerking van het zichtbeton te herstellen door de later aangebrachte verfla(a)g(en) te verwijderen. Algemeen kan een materieel-technisch onderzoek naar de oorspronkelijke afwerking van het interieur een meerwaarde bieden.
- 4° Er bestaan ontwerptekeningen voor de vestiairekast in de inkomhal. Desgewenst kan deze kast worden uitgevoerd en op de voorziene plaats worden gezet. Dit zou de ensemblewaarde van de woning nog verhogen;
- 5° De schuifwanden tussen de kinderkamers en de studeerkamer op de verdieping werden op een gegeven moment verwijderd en op één plaats vervangen door een muur in baksteen. Mocht de gelegenheid zich voordoen, dan verdient het aanbeveling om de oorspronkelijke indeling te herstellen en opnieuw schuifwanden te voorzien.
- 6° Ten gevolge van een probleem met het baksteenmetselwerk werd de achtergevel gedeeltelijk bepleisterd en wit geschilderd, net als de sokkels van de beide schoorstenen. Het verdient aanbeveling om te onderzoeken of het parement nog in zijn oorspronkelijke vorm kan worden hersteld;
- 7° Eén van de vezelcementbuizen van de schoorstenen werd verwijderd, wat voor een storende lacune zorgt. Het verdient aanbeveling om een qua uitzicht vergelijkbare buis terug te plaatsen en zo het uitzicht van de woning op dit punt te herstellen;
- 8° Het verdient aanbeveling om het afdak in doorzichtige kunststof platen bij het terras aan de living te verwijderen.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° de aanmerkelijke reliefwijziging van de bodem;
- 2° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 3° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
- 4° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 5° het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de buitenmuren van constructies:
 - a) het verwijderen, vervangen of wijzigen van dakbedekking en gootconstructies;
 - b) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
 - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
 - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, luiken, poorten, verluchtingselementen inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, beslag, hang- en sluitwerk;

- e) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
 - f) het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden, met uitzondering van verkiezingspubliciteit en met uitzondering van publiciteitsinrichtingen, waarbij wordt bekendgemaakt dat het goed te koop of te huur is, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4 m²;
- 6° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
- a) het plaatsen of wijzigen van boven- en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
 - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen;
 - c) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van wegen en paden;
 - d) het aanleggen of wijzigen van verharding;
 - e) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
 - f) het structureel en fundamenteel wijzigen van de aanleg van de tuin;
- 7° het uitvoeren van volgende werken aan of in het interieur:
- a) het uitvoeren van destructief materiaaltechnisch onderzoek;
 - b) het uitvoeren van structurele werken en het toevoegen van nieuwe structuren;
 - c) het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
 - d) het uitvoeren van werken die het uitzicht of de indeling van het interieur wijzigen;
 - e) het verwijderen, vervangen of wijzigen van plafonds, gewelven, vloeren, trappen, trapleuningen binnenschrijnwerk, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, lambrisering, beslag, hang- en sluitwerk en van de vaste interieurelementen, met name de vaste kast op de overloop, de betonnen keukentafel, de open haard in de living en de keuken naar ontwerp van de architecten Raman en Schaffrath, evenals de spiltrap met geometrische trapleuning en met bekronend verlichtingsornament;
 - f) het bepleisteren van niet-bepleisterde elementen of het bepleisteren met een andere samenstelling of textuur, alsook het ontleisteren van bepleisterde elementen;
 - g) het beschilderen van ongeschilderde elementen of het schilderen in andere kleuren of kleurschakeringen of met een andere verfsoort dan de aanwezige;
 - h) het plaatsen, verwijderen of wijzigen van technische voorzieningen zoals verwarming, klimaatregeling, elektrische installatie, geluidsinstallatie, sanitair, liften en beveiligingsinstallaties, met uitzondering van die installaties waarvoor geen destructieve ingrepen moeten gebeuren en/of die geen storende impact hebben op de erfgoedelementen en -kenmerken.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel, 05 APR. 2019

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS